

Bůh je láska – Florilegium k první encyklice Benedikta XVI.

Dr. Paul Josef kardinál Cordes
emeritní předseda Papežské rady COR UNUM

Benedikt XVI. započal v roce svého zvolení do papežského úřadu svůj učitelský úřad encyklikou *Deus caritas est*. V souladu s logikou věci je pak právě první encyklika Petrova nástupce tím, co udává směr jeho pozdějšího směřování v úřadu a je také jakýmsi veřejným prohlášením tohoto jeho směřování. Z tohoto pohledu se dnes již emeritní papež zaštitil větou, jež je pro nás skutečně větou takřka neklíčovější, větou z Nového zákona: „Bůh je láska“ (1 Jan 4,16).

Je jisté, že si Benedikt XVI. byl vědom výzvy, jež z tohoto jeho počínu vyplývala. Mluvit o lásce k Bohu a k bližnímu znamená započít téma jak na jedné straně bezbřehé, tak téma svým způsobem i matoucí. Sama encyklika nezastírá „obšírnost“ tohoto tématu a papež podotýká, že téma nebude pojímáno „vyčerpávajícím způsobem“ (čl. 1). Rovněž je ale nesporné, že tato otázka je pro člověka otázkou tak závažnou a podstatnou, že nikdy nemůže zmizet ze zorného pole našich zájmů a být považována za nějakou prchavou záležitost církevního zájmu. Nové čtení encykliky se dle našeho úsudku jeví jako nutné, a to proto, aby další výklad encykliky ukázal co nejvíce křesťanům spirituální bohatství papežových slov o lásce a přiměl je konat. Je tedy chvályhodné, že právě této lásce věnoval arcibiskup Graubner toto symposium. Chtěl bych mu co nejsrdečněji poděkovat za jeho pozvání a rád využívám příležitosti, abych spolu s Vámi porozjímal ještě jednou o některých větech ze vzpomínané encykliky.

1. Začneme s čl. 30 (DCE): *„Ještě předtím, než se pokusím o definování specifické povahy církevních aktivit ve službě člověku, chtěl bych svůj pohled upřít na celkovou situaci úsilí o spravedlnost a mír v dnešním světě.“*

Ozvěna přikázání lásky je v dějinách lidstva a ve společnosti více než zřejmá. Lze tedy tvrdit, že k dědictví západní kultury patří i kořeny péče o potřebné bližní? Je *Caritas* přirozeným plodem řecko-římského ocenění člověka?

Antický étos chtěl zařadit obecný život pod zákon spravedlnosti. Již staré generace znaly dobře postoje a konkrétní činy milosrdenství (*To Eleos*); milosrdenství bylo ovšem pojímáno jako „vnitřní hnutí ducha“, ne jako návod pro postoj lidsky zdravého občana. Stoická etika proto započítává soucit k nemocem smyslů, proti nimž se je třeba ohradit. Ujímaní se chudých a potřebných a starost o ně, toto bylo Řekům a Římanům cizí, a to

i přesto, že dnes takřka všichni spatřujeme v klasickém humanismu kořeny lásky Caritas a dnešní charitativní péče. Potřební se v antice nenacházeli ani pod žádnou zvláštní ochranou bohů. Podobně neznámé bylo státní zabezpečení pro osoby s invaliditou. Kdo někomu učinil něco dobrého, posloužil obci, ale pro skutečně potřebné neučinil v posledku nic. Dobrý čin zajišťoval dobré fungování veřejného pořádku. Rozdílení obilí zajistilo dárci dobré jméno, bylo zaměřováno směrem k dárci, nikoli k hladovějícím. Zajímavé je, že se rebelující masy v antické době nikdy nedovolávaly bohů. Je tedy potřeba konstatovat, že přikázání lásky není plodem sekulární filantropie, ale vyrůstá z biblické půdy.

Zatímco v římském právu byla spravedlnost chápána jako „voluntas, iussuum cuique tribuendi“ („vůle, s níž každému lze přiřknout to jeho“), nalézáme ve Starém zákoně silné odkazy na Boží přikázání, na to, aby se v sociálních vztazích sledovala spravedlnost; máme na mysli spravedlivou mzdu a nestranné právo. Toto všechno patří mezi Hospodinovy požadavky (srov. 23, 1 n.). A ačkoli je od člověka požadováno, aby se na sociální spravedlnosti podílel, nejeví se tato jako plod lidské námahy. Realistické dějiny spásy očekávají od Mesiáše přijetí bezkonfliktního lidského spoluzití. Prorok Izajáš k tomu říká následující: „*Soud vyhlásí podle pravdy. Neochabne, nezlomí se, dokud na zemi soud nevykoná. I ostrovy čekají na jeho zákon.*“ (Iz 42,3n).

Již od dob první, Staré smlouvy se spravedlnost a láska v židovsko-křesťanském horizontu doplňují a nejsou vůči sobě ve vzájemném protikladu. Právo bez lásky by vedlo k chladnému lidskému spoluzití. A právě v Mesiášovi se naplňuje syntéza mezi právem a láskou. Eschatologický odkaz na Mesiáše nám otvírá dveře do Nového zákona. Ve svém Horském kázání mluví Kristus právě o spravedlnosti, o spravedlnosti nové (srov. Mt 5-7), jež dovádí Tóru k plnosti. Přesahuje spravedlnost Zákona a veškeré povinnosti rozdělit věci podle toho, aby každému bylo dáno, co mu přísluší. Nová spravedlnost spočívá v Božském odpuštění, ve spravedlnosti, jež činí člověka jako takového spravedlivým (ospravedlněným). Apoštol národů píše Římanům následující slova: „*Nyní však je zjevena Boží spravedlnost bez zákona, dosvědčovaná zákonem i proroky, Boží spravedlnost skrze víru v Ježíše Krista pro všechny, kdo věří. Není totiž rozdílu: všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy; jsou ospravedlnováni zadarmo jeho milostí vykoupením v Kristu Ježíši.*“ (Řím. 3,21n.). Na mysli má spravedlnost lásky. Tato se děje díky obrácení lidských srdcí a to tehdy, když se někdo stane „synem Božím“ a je svobodný od strachu, zlých tužeb, pokrytectví a pomsty. Takový člověk se může zodpovídat Bohu s vděčností a plný bliženské lásky. Ona nová spravedlnost, jež přesahuje Zákon jako takový, se s námi setkává v plné nezkrácené podobě, a to v Kristu, který činí člověka zdravým a spaseným a spravedlivým (ospravedlněným). Proto se z křesťanského hlediska nesmí při hledání ideálního sociálního řádu obce zapomenout na lásku, jejímž pramenem je Kristus ve své dobrovolné sebeoběti.

2. Máme před sebou další citát (DCE čl. 1): „*Ježíš spojil a sjednotil přikázání lásky k Bohu s přikázáním lásky k bližnímu, které je obsaženo v knize Levitikus: „Budeš milovat svého bližního jako sebe samého“ (Dt 19,18; srov. Mk 12,29–31). Jelikož Bůh nás miloval jako první (srov. 1 Jan 4,10), láska už není pouze „přikázáním“, nýbrž odpovědí na dar lásky, s nímž nám Bůh vychází v ústrety.*“

Spojení lásky Boží a lásky k bližnímu nacházíme ve známých Markových verších, vypovídajícím o tom, jak se jeden zákoník zeptal Pána po největším ze všech přikázání. Musíme si připomenout odpověď Ježíšovu: „*Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš jest jediný pán; miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly!*“ (Mk 12,29 n.). Žijeme ve světě, kdy se na denním pořádku setkáváme s jinými velkými náboženstvími a je tedy o to více třeba držet se bliženské lásky, podporovat ji a držet se Božího Zjevení. Ani světoznámí filozofové, označující se za nevěřící, tady nemají pochyb. Například Jürgen Habermas zjišťuje, že křesťanství bylo podstatné pro normativní sebepochopení moderní doby. „Dodnes neexistuje žádná alternativa ke křesťanské etice lásky“ (dle novin „Tagespost“, 30. 8. 2018/s.25). I v době, kdy moderní filantropie zažívá boom, můžeme být my křesťané alespoň trochu pyšní na její prameny, tedy na péči o bližního, na lásku k bližnímu. O to více máme usilovat o to, abychom od Boha zakusili smysl této lásky.

Již zbožnost Starého zákona byla směřována ve smyslu lásky k Bohu. Přikázání lásky k bližnímu bylo ovšem pro vyvolený lid Staré smlouvy omezeno vztahem k Bohu, který toto vyvolení poskytl. K Bohu se lid modlil, aby byli zničeni nepřátelé Israele (srov. Ž 104,35); starozákonní Bůh nenáviděl rouhače, a kdo chtěl stát na Hospodinově straně, měl se přiklonit i k této nenávisti (srov. Ž.139,2ln.).

V tomto kontextu působil Ježíšův pohled rušivě, srovnejme jeho slova: „*Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.*“ A zdůvodnění těchto slov? Nejde o pouhý humanismus, nýbrž o zjevení veškeré pravdy o Otci – „*abyste byli syny nebeského Otce*“ (Mt 5,44)! Otce zjevuje Syn jako nebeského Otce. On „*dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé.*“ (Mt 5,45). Je Otce „*milosrdným*“ a „*dobrotivým*“, a to i vůči „*nevěděčným a zlým*“ (Lk 6,35n.). Takováto velkomyslnost Boží je velkomyslností královskou a učedníci Ježíšovi tak vystupují ze všech kategorií a různic, jež by je omezovaly. Jejich srdce je statečné a ukotvené v Bohu. Z Ježíšova hlediska čerpá bliženská láska sálu z lásky Boží, která ji umožňuje. Víra a etika jsou u Ježíše spolu nerozlučně spojeny a ve vzájemném vztahu, v neoddělitelné jednotě. Morálka oddělená od víry, tak jak se s ní dnes setkáváme, se nemůže odvolávat na Božího Syna. Ani humanitární filantropie, odborné zaobírání se mírem, ba ani apely OSN samy nepostačí. Nesobecky dokáže milovat jen srdce, jež bylo Bohem osvobozeno od jakékoli nenávisti.

Když Ježíš tak vehementně zdůrazňuje, že naše schopnost milovat je nám umožněna pouze díky našemu nebeskému Otci, mohou se znalci židovských reálií divit. Každodenní život věřících Židů byl v Ježíšově době protkán četnými odkazy na Hospodina (Jahveho, Boha Israele). Známe až dodnes závazné stravovací předpisy a mnohé modlitby a činy, skrze něž se Bůh připomínal i v běžném životě věřících: *Beracha*, slova požehnání a díky Hospodinu; *Hallel*, velká modlitba chval při Pesachu; *Maariv*, večerní modlitba; *Mikvah*, liturgická očištná koupel, *Schmone-Esre*, chvalořeč, oslavující Boha otců. Zvláště je třeba zmínit modlitbu *Sch^ema Israel*, kterou se věřící Židé modlili ráno a večer a jež zdůrazňovala jedinečnost Boha Smlouvy. Když Ježíš odpovídá zákoníkovi, odkazuje jej právě na *Sch^ema Israel*. Ve Starém zákoně najdeme ještě specifikaci těchto slov: „*A tato slova, která ti dnes*

přikazuji, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat. Uvážeš si je jako znamení na ruku a budeš je mít jako pásek na čele mezi očima. Napíšeš je také na veřeje svého domu a na své brány“ (Dt 6,6n.).

Náboženský a kulturní svět Ježíšovy doby a našeho sekularizovaného, ba bez-božného každodenního bytí, je více než odlišný. Přesto však považuje Pán za nutné vzpomenout při zmínce o přikázání Lásky tak důrazně na Hospodina, na to, abychom jej milovali „celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou myslí a celou svou silou“. Ježíš chce vyzdvihnout Toho, který umožní nesobeckou lásku. A papež Benedikt jedná zcela v Ježíšově smyslu, a to, když v první polovině své encykliky nemluví o ničem jiném než o Bohu.

Mezi láskou k bližnímu a projekty Charity nelze hned dosadit rovnítko. Existují případy, kdy se materiální pomoc bližnímu prostě nepodaří. Více než věcnou pomoc vyžadují lidé lidskou podporu. Před léty jsem byl v **Ugandě**. Setkal jsem se tam s africkou pobočkou italského duchovního hnutí „Comunione e liberazione“. Členové tohoto hnutí chtějí být na severu téhle obrovské země blízko válečným uprchlíkům a činí tak kvůli Bohu, kvůli Jeho vůli. Rose, která je vedla, mi vyprávěla o veliké zdravotnické akci Charity ze Spojených států, „CRS“. Tato akce však neměla vůbec žádné úspěchy. Polekaní obyvatelé uprchlických táborů si nabízené léky sice vzali, ale jakmile jim pomocníci zmizeli z očí, léky vyhodili. Báli se bělochů a měli obavy, že spolu s léky přijímají něco špatného, že jim tyto léky zničí zdraví. Teprve až když si je křesťanskou láskou a vzájemnou blízkostí dokázali získat jiní Afričané, akceptovali pomoc.

V některých těžkých situacích je pak psychické působení zcela vyloučeno. Může se stát, že pracovníkům Charity chybí účinné prostředky a že trpícím prostě už „není pomoci“. Pak mají velkou hodnotu postoj a smýšlení Milosrdného Samaritána. Zůstává možná pouze „jen“ slovo útěchy a ochota k spoluúčasti na utrpení, ale i toto může pomoci ve smyslu „spoluúčasti“ pomáhajícího na utrpení druhého. Tato „účast“ se posléze stává „darem“: Pomáhající dává svůj čas a svoji sílu tím, že „zůstává“ (*Hypomone*, srov. Žid. 12,1), že i on spolu s trpícím nese tíživé břemeno. Podobný akt podpory zdůrazňuje hlubší smysl „dávání“ a „sdílení“ a můžeme tak mluvit o velmi cenném sebedarování.

3. Třetí myšlenka rozvíjí už vyslovenou myšlenku sebedarování a je věnovaná eucharistii. Papež píše v čl. 17 o tom, že Pán má pro nás připravenou lásku Otce v obětní hostině: „**Bůh se učinil viditelným, protože v Synu můžeme spatřovat Otce (srov. Jan 14,9). Ve skutečnosti existuje mnohotvárná viditelnost Boha. V dějinách lásky, které vypravuje Bible, nám Bůh vychází v ústrety, snaží se nás získat, a to až do Poslední večeře, až k Srdci probodenému na kříži...**“

Vedle charakteristiky Boha jako „ducha“ (Jan 4,24) a „světla“ (1 Jan 1,5) nás biblická slova nejmilejšího učedníka Páně přivádějí do nitra největšího Božího tajemství. Právě Jan říká, že „Bůh je láska“ (1 Jan 4,16). Tato věta chce zachytit něco ze skryté Boží podstaty. Krom toho Jan tematizuje Boží jinakost vůči světu, jinakost, na níž my lidé můžeme být účastni. Boží

jinakost vůči světu není vzpomenuť ve filozofickém smyslu, nýbrž ve smyslu katechetickém. Posluchači Janova listu mají být touto myšlenkou zasaženi a mají podle ní jednat. Vzpomenutou jinakost vyjadřuje Bůh ve svém nepochopitelném chování. Posílá Svého Syna do světa propadlého smrti, aby tam daroval lidem život. Toto vydání Syna představuje nepřekonatelnou Lásku Otce. Evangelista je touto Láskou tak zasažen, že Boží podstatu označuje také za lásku.

Křesťanství jako takové spočívá na základní pravdě: „Bůh je láska“. Bez této věty jsou tajemství Trojice a spásy nepochopitelná a temná. Osvětlena láskou se najednou rozzáří a vedou nás k jejich adoraci. Jako dar vydání Sebe samého pro nás, se prokazuje Bůh touto láskou ve všech třech osobách. Touto láskou je pak bezbřehé přijímání (komunito) vztahu mezi já a Ty; Láska (řecky *Agapé*), jež se ustavičně daruje (coby Otec); Láska, jež se od věčnosti přijímá jako darování/věnování/oběť (v Synovi); Láska, jež je přesto rozlišitelná na úrovni osoby a nekonečně se sjednocuje (Duch svatý). Spolužití tří Osob v Trojici vyznačuje lásku Boží jako sílu, jež vyhledává blízkost druhého, trhá řetězy osamocení druhého, aby potěšila a aby vysvobodila (spasila). Sníží se a poníží tím, že jde člověku naproti, že kráčí v jeho stopách. Křesťanský Bůh pak přemostuje – zcela jinak než Alláh, Bůh v Islámu – nekonečnou propast mezi božským Stvořitelem a smrtelným stvořením a zaplňuje propast svou všemohoucí dobrotou. V tomto svém „vtělení se jistým způsobem sjednotil s každým člověkem“ (Vaticanum II: *Gaudium et Spes*, č. 22); dobrovolně přijal schopnost trpět a sdílel lidský úděl až na nejnižší dno ubohosti (srov. 2 Žid, 18; 4, 15).

Nebeského Otce zvěstuje Ježíš v evangeliích jako pramen a model mezilidské dobroty: Sytí ptáky nebeské (srov. Mt 6, 26); ví, co potřebujeme (srov. tamtéž 32); dává to, oč prosíme; nechává nás najít to, co hledáme; otvírá, když klepeme (srov. tamtéž 7, 7). V tomto světě se Kristus stává novým začátkem. Započíná epochu nového konání a jednání.

Na kříži Kristus miluje otce: celým svým srdcem – otevřená strana (otevřený bok); všemi svými silami – přibité ruce; všemi svými myšlenkami-trnová koruna. Ocítá se na kůlu „hanby“ (Gal 3, 13), aby mohl být navzdory své bezhříšnosti blízko nám hříšníkům. Z posledních sil volá do noci: „*Proč jsi mne opustil?*“ (Mt 27, 46). S ohledem na jeho vzdálenost od Boha rozpoznáváme, kdo nás spasil a zachoval před definitivní ztrátou Boha, a kdo kromě Syna Božího by nás mohl dovést zpět k Bohu?

Zároveň nás pohled na kříž konfrontuje s těžkými následky selhání a hříchu, působení našeho zlého srdce. Ježíšovo spásné utrpení je nekonečné. Když jsem viděl film Mela Gibsona „*Passion*“ (česky „*Umučení Krista*“), nedokázal jsem se na dění na plátně dívat.

4. Papež Benedikt dále promýšlí, že naše lidské láska je vlastně láska odpovídající, v tomto smyslu vždy sekundární. Srdce mění fascinaci v příklon k druhému. I v Kristu je láska nejprve láskou přijímající, pocházející shora od „*Boha Otce, ..., skrze něhož jsme*“ (1 Kor 8, 6). Je to láska, kterou má Otec k Synu. Kristova Láska je láskou nesobeckou, bez autonomie nebo izolace. Nevděčíme za ni sami sobě, přichází shora. Jsme schopni lásky, protože „*Bůh napřed miloval nás*“ (1 Jan 4, 19). Tak mohou být našimi bližní všichni. Neznámí, ti nám nepřijemní, a dokonce i

nepřátelé. Svatý otec zmiňuje, že láska dle Kristova vzoru je namířena i k těmto lidem, „že já miluji v Bohu a s Bohem také osobu, která mi není příjemná, nebo kterou dokonce neznám. To se může dít jedině na základě niterného setkání s Bohem, setkání, které se stalo jednotou vůle a dospělo až k tomu, že se týká i citu. Pak se učím hledět na osobu toho druhého už nejen svými očima a skrze své pocity, nýbrž z hlediska Ježíše Krista“ (DCE čl. 18).

Zásadní odkaz této lásky daný od Boha proto nepřipouští žádné romantické alibi a Ježíšovo dvojí přikázání nemůže být redukováno na mystické domněnky. Charles Peguy, velký francouzský filosof a spisovatel, se o tzv. Zbožných vyjádřil takto: „...protože nemají odvahu stát tváří v tvář světu, domnívají se, že jsou o to víc v Boží blízkosti...Protože nejsou z člověka, věří, že jsou z Boha. Protože nikoho nemilují, věří, že milují Boha“ (Pozn. Nota coniuncta, München 1956, 167). Kdo chce zachovat své ruce čisté a takto je zdržuje od díla, ten falšuje Boží zvěst.

Konání dobrých skutků pro bližní je Novém zákoně takřka značkou Ježíše z Nazareta. Dle Skutků apoštolských: „Ježíš procházel zemí, všem pomáhal a uzdravoval všechny, kteří byli v moci ďáblův“ (10,38). Toto je v kontextu zvěstování víry velmi pregnantní popis osobnosti Ježíše Krista. Jsou zde spojeny všechny dobré činy, zachycené na mnoha místech v evangeliích. Pán na ně sám odkazuje, když k němu přicházejí Janovi učedníci: „Slepií vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví vstávají“ (Mt 11,4n.).

5. Mezi Ježíšovým poselstvím a mezi jeho skutky lásky existuje neoddělitelná jednota. Proto papež Benedikt zdůrazňuje, že církevní služba lásky představuje „její podstatné poselství“: „jednou z hlavních oblastí činnosti církve, spolu s udělováním svátostí a zvěstováním slova, je uplatňování lásky (caritas) k vdovám a sirotkům, vůči uvězněným, nemocným a potřebným všeho druhu. To vše patří k podstatě církve stejně jako vysluhování svátostí a zvěstování evangelia“ (DCE čl. 22).

Náš Pán nám ukazuje významný formující model, také s ohledem na aktivity v církvi. Jeho zvěstování spásy je konkrétní a vůle ke spáse zasahuje celé lidstvo. Na rozdíl od Řeků, kteří ovlivnili křesťanské postoje, nemohli Semité říci, že „Člověk má duši“, nýbrž že člověk „je duší“- Podobně pro ně platilo i to, že „člověk je tělo“. Přítomnost duchovních prvků v tělesných je příčinou toho, že Hebrejci brali v potaz tělesnost a cenili si jí.

Obrácení se křesťanů k trpícím je samozřejmě inspirováno „Kristovou formou“ evangelia. Láska k bližnímu musí léčit jak fyzické, tak psychické rány. Ačkoli jsou ty tělesné mnohdy zřejmější a viditelnější, nesmí Charita (Caritas) pozapomenout na nezkrácený Ježíšův model a jakoukoli složku z něj vytěsnit a prominout.

S ohledem na vážné případy je jako první žádán pomáhající zásah. Hladoví musí být nasyceni, žízniví napojeni, nazí oblečeni, o nemocné musí být postaráno a zajatí vyžadují návštěvu. Motivy a vedlejší úmysly jsou prozatím zastřeny. Ovšem i zde platí následující: nejtěžší potřeby nejsou vždy ty největší, a naopak ty největší nejsou vždy těmi

nejtíživějšími či nejakutnějšímu, srovnáme například situaci, kdy bolest a její úpornost zastíní námahu a trvání terapie

Je třeba dát si pozor na špatné preference, objevující zvláště, když tělesná a duchovní bída se ocitá takřikajíc v rozporu anebo když jsou zasaženy otázky víry. V biblické perikopě zdůrazňuje Ježíš, že při jednoho a téhož aktu pomoci nacházíme různé, za ním se skrývající hodnoty: Při svatbě v Káni (srov. Jan 2,1-11) proměňuje Ježíš vodu ve víno. Jistě tak učinil ve smyslu bliženské lásky a pomohl ženichovi z rozpaků. Pozornost Pána vůči němu ale byla ještě takřikajíc „zastíněna“ Ježíšovým darem pro učedníky, jak se píše na konci: „Jeho učedníci mu věřili“.

6. Papež Benedikt se dále věnuje opět duchovnímu specifiku křesťanské pomoci. ***„Církev je jednou z těchto živých sil, v ní pulzuje dynamika lásky vzbuzené Kristovým Duchem. Uvedená láska neposkytuje lidem pouze materiální pomoc, ale také občerstvení pro duši a péči o ni, což bývá často potřebnější nežli materiální podpora“ (DCE čl. 28).***

Právě dnes si musíme znovu uvědomit, že v dějinách spásy se diakonie vždy pojí se zvěstováním Božího království. Jeden důvod poslání církve poukazuje na druhý a oba se vzájemně podpírají. Nejde o využití lidské bídy, ale o hlubokou a prožitou životní praxi staré církve.

Markovo evangelium si všímá propojení Ježíšovy nauky s událostmi, jež ji potvrzují. Při uzdravení chromého například je to otevřená střecha, kterou k Ježíšovi spouští nemocného a kdy je v téže souvislosti podrobně zmíněna práce nosičů (srov. Mk 2,1-12). Dále se mluví o nezbytné víře, že bude Pán konat a pomůže, že bude k této pomoci přesvědčen. A Ten říká své léčivé slovo. To je však v první řadě zaměřeno na duchovní realitu, tedy na odpuštění hříchů. Hřích je základem vši špatnosti a zasluhuje si prvořadou pozornost, k čemuž „napomáhá“ i utrpení nemocného. Kristův spor se zákoníky si této logiky spásy všímá rovněž a Ježíš podruhé koná mocí svého slova. Způsobí fyzické uzdravení a potvrdí tak svůj duchovní příslib. Zvěstování a služba nemocným se prolínají navzájem a patří k sobě.

Ježíšova moc slova a jeho mocné činy jdou ruku v ruce, a to často právě v kontextu sporů s nepřáteli (srov. Mk 1,40-3,6): při uzdravení malomocného (srov. Mk 1,42) a muže s uschlou rukou (srov. L. 3,5) potvrzuje a dokazuje to, proč byl na tento svět poslán; naplňuje mojžíšský zákon tím, že ukazuje vyléčení a duchovní spásu jako jednu podstatnou hodnotu, a to i potud, pokud tato cesta vede až na kříž (srov. 3,6). Také skupina zázraků, které působí takřikajíc s vyloučením veřejnosti, má především katechetický rozměr. Máme na mysli utišení bouře na moři, vyléčení posedlého s Gerasy a uzdravení Jairovy dcery (srov. Mk 4,35-5,43). Učitel Ježíš chce svým učedníkům zprostředkovat tajemství Božího království.

Vzhledem k transparentnosti Ježíšova léčivého (a spásného) jednání s ohledem k víře nemluví čtvrté evangelium již o Kristových „zázracích“, ale o „znameních“ (SEMEIA). Ta zdůrazňují Ježíšův mesiánský nárok. Ježíš není „thaumaturgem“, který by hledal co nejnápadnější činy jako takové, ani nepřichází prvoplánově jako přítel lidí za účelem odstranění jejich problémů a tělesných škod. Jeho činy jsou znameními, jež zvěstují jeho celé

dílo spásy, posluchači se mají vzhledem k těmto znamením Ježíši s vírou zodpovídat. Veškeré Kristovo působení patří, jak již řečeno, k jeho zvěsti a Jeho činy chápeme jako „viditelný aspekt Jeho slov“. Nutno podotknout, že si uzdravení nemocných nikdy nevynucoval a trpící své doby nevnímal systematicky. Příbytky svých současníků vyhledával v souvislosti s hlásáním Slova, ne jako léčitel.

Každý čin lásky jako takové má v sobě její smysl, ale jak v době Kristově, tak i dnes, je třeba mít na zřeteli věrohodnost léčivého a spásného poselství. Věrohodnost je také její neoddelitelnou součástí. Podobně tak i víra. Jak čteme z evangelisty Jana: „*Nečiním-li skutky svého Otce, nevěřte mi! Jestliže je však činím a nevěříte mně, věřte těm skutkům, abyste jednou provždy pochopili, že Otec je ve mně a já v Otci*“ (Jan 10,37n).

7. V našem světě, vynucujícím si empiricky dokazatelné věci, my sami ztrácíme smysl pro věci duševní a duchovní. Ovšem i při návštěvě divadla si je člověk vědom, že se za kulisami děje mnoho podstatných věcí. V každodenním životě se často spoléháme na to, co vidí naše oči a uniká učení našeho Pána, že bída, nemoc, války a špatné věci mají co do činění se hříchem.

Svatému otci Benediktovi tato souvislosti neuniká: „***Láska je nezištná a neuplatňuje se proto, aby sloužila k dosažení nějakých jiných cílů. To však neznamená, že charitativní působení by mělo, abychom tak řekli, ponechávat stranou Boha a Ježíše Krista. ... Tím nejhlubším kořenem utrpení bývá často právě nepřítomnost Boha***“ (DCE čl. 31).

Jak známo, můžeme rozlišovat mezi tím, jak někdo koná a jaký má čin význam pro jednatel. Apoštol národů píše ve své velepisni lásky (srov. 1 Kor 13), že lze rozdat všechnu majetek, aniž by dárce doopravdy miloval. Tak se liší láska od „dobročinnosti“. Liší se s ohledem na ideál nesobecké pomoci. Soulad konání a jeho smyslu musí být ve strukturách Charity samozřejmé a určující. Jenom s pomocí pozorného rozlišování se podaří eficientní pomoc a podpora a nedojde k omylům.

Samozřejmě může nadšení z charitativní práce zkalit skutečnost, že naše pomoc tolik nedokáže, kolik bychom chtěli. Nekonáme ovšem z vlastní síly pečovateli, zachránci života anebo vychovateli. Cítit se pouze jako „*služebník neužitečný*“ (srov. Lk 17,10), toto jaksi odlehčí situaci a zdůrazní, že pomocníci konají ve smyslu spásy a nejsou hříčkami vlastních sil a kolikrát protichůdných okolností.

Ještě bezmocnější mohou pomocníci být, když jim nouze a bída takřkajíc vyrazí dech. Takto jsem byl v čase genocidy poslán do **Rwandy**. Jak si vzpomínám, v několika málo dnech se tam asi 800 000 lidí vzájemně připravilo o život. Ve městě Karama nás dovedli k jednomu z masových hrobů. Ukázalo se nám asi čtyřicet vdov v černých závojích, jejichž muži padli za oběť masakrům. Proběhlo mi hlavou, že bych měl říci nějaká slova útěchy, soustrasti. Mohl jsem předpokládat, že některá z žen bude umět francouzsky. Jenže pro jaká slova se rozhodnout? Pomoc k znovuobnovení země a zajištění míru? Peníze a projekty jsem za těchto okolností připomínat nemohl, nesvědčilo by to o pietě! V téhle situaci jsem musel mluvit o věčném životě. Pomocníci mohou v charitativním provozu jen tehdy bdět, když je

bude probouzet stále znovu a znovu k životu pohled na pomáhajícího Pána a když se charitativní činnost neutopí v honbě za pozemskými projekty.

8. Náš Pán je pro službu bliženské lásky nenahraditelným vzorem.

Aktivní lidé musí nejen vyhledávat Jeho blízkost, ale musí se i učit v Jeho škole. Encyklika píše toto: **„Pokud se jedná o spolupracovníky, kteří na praktické rovině vykonávají v církvi dílo lásky (caritas), pak to nejzásadnější již bylo řečeno. Nemají se dát ovlivňovat ideologiemi o vylepšování světa, nýbrž se mají nechat vést vírou, která se v lásce stává činnou (srov. Gal 5,6). Mají to tudíž být osoby vedené Kristovou láskou, osoby, jejichž srdce svou láskou získal Kristus, a v nichž probudil lásku k bližnímu“** (DCE čl. 33).

Chalkedonský koncil (451 po Kristu) zformuloval jednou provždy syntézu naší víry s ohledem na božskou a lidskou přirozenost Ježíše Krista, jež nejsou „smíšeny“ ani „rozděleny“. Takovéto vysvětlení dokládá podvojnost obou dimenzí i naší existenci a odporuje splynutí „vertikálna“ s „horizontálnem“, tedy vplynutí Boží lásky do bliženské lásky a „křesťanského ateismu“ (Hans Urs von Balthasar). Ježíš Kristus se vždy s láskou obrací k Otci a nechává své konání utvářet vůlí Otce. Jeho vůle od Ježíše očekává nesení bídy a vin lidských bratří a sester. Ježíš takto koná dílo Otce. Bůh se tak již nejen pouze zasazuje z nebes za chudé a hříšné, ale dokonce ve svém Synu předstupuje před stvoření jako člověk. Nejedná tak s pýchou, aby udílel almužny, ale v Ježíši přijímá i chudobu. Tak je překonána veškerá hranice lásky. Láska platí všem, i místním, cizincům, jakémukoli člověku.

Caritas Christi urget nos. „Vždyť nás má ve své moci láska Kristova“ a pudí nás konat. Těmito slovy se obrací apoštol národů Pavel na Korintány (2 Kor 5,14). Podle Božího Zjevení jsme my lidé již od přírody podrobeni náklonnosti, jež vede k využití našich sil pro naši potřebu. Setrvalé apely filantropie, solidarity a humanitární pomoci jsou samozřejmě dobré. Z dějin se však ukazuje, že „starý Adam“ je velmi silný, ba silnější a egoismus vítězí a omezuje sebeobětování.

Pouze láska však, tak jak ji Kristus žije a rozdává, může vést zapomnění sebe sama a tato láska je takřikajíc rozlišujícím příznakem. Pavel připomíná Korintánům Kristovu smrt ke spáse všech lidí, vedoucí k tomu, že je taková láska možná. Pak pronáší tuto mnohokrát citovanou větu: „Vždyť nás má ve své moci láska Kristova – nás, kteří jsme pochopili, že jeden zemřel za všechny, a že tedy všichni zemřeli“, včetně poněkud hrozivého vyústění: „Tedy všichni zemřeli.“ Učí nás, že vlastně všichni jsme propadli smrti a obklopuje nás až fatální bezmoc. Mystické společenstvím s Tím, s Nímž a pro Nějž žijeme, který pro nás zemřel, jen toto je naše šance. Skrze umírání Jednoho jsme povoláni k životu pro Něj. Pán života a smrti je síla, míra a cíl veškeré naší lásky k druhým.

Toto není žádná hrozba, ale poselství spásy. Kristova smrt není žádným koncem. Pavel nás ujišťuje, že On, ten, který zemřel, „byl vzkříšen“ (tamtéž). Kristus vstal z mrtvých. Překonal smrt. Také pro nás. My všichni můžeme mít podíl na jeho vítězství nad smrtí, protože víra nám dává věčný život.

V tomto již popsaném přechodu od víry k lásce spočívá prapůvodní „vzorec“ křesťanství, centrum křesťanského života toho, co činí lásku *Caritas* láskou (a Charitu Charitou).

9. Na jiném místě nás apoštol ujišťuje o tom, že láska je nejvyšší ze ctností, jež je cenná, jež povždy zůstane (srov. 1 Kor 13,13). A je to právě tato láska, jež má na mysli Boha a bližního. Protože nepřestane, jak nás učí i encyklika: „... **Zároveň platí, že nikdy nenastane situace, v níž by nebylo třeba lásky (caritas) každého jednotlivého křesťana, protože člověk kromě spravedlnosti bude vždycky potřebovat lásku**“ (DCE čl. 29).

Můžeme se Svatým otcem jen souhlasit. Všechny informace o světovém dění nám takřikajíc vnášejí lidskou bídu přímo domů. Dozvídáme se o kontinentálních ekonomických a politických souvislostech. Také naše úsudky a tužby jsou globální. Perspektiva naší odpovědnosti se rozšiřuje, zapojujeme se do národních a mezinárodních aktivit, nakolik jsme toho schopni. Naši ochotu se obětovat pro druhé vyvolávají především události, jež vyvolávají všeobecné otřesy jako uprchlické vlny, zemětřesení nebo záplavy.

I zde však musíme mít na zřeteli, že při vši účasti na dalekých záležitostech nesmíme opomenout „Lazara před našimi dveřmi“. Pokud jde o soucit vůči lidem v nouzi, snaží se Bible přimět idealisty s velkými plány na zlepšení světa do jejich každodenní reality jejich okolí. V souvislosti s přikázáním lásky v Novém zákonu užívá Ježíš výraz, který je přesný a jednoznačný. Mluví o „bliženské lásce“, o „lásce k bližnímu“. Za slovem „bližní“ se skrývá řecké příslovce *plesion*, jež značí lokální blízkost, znamená tedy „v blízkosti, na blízku“, „v sousedství“. Pokud toto příslovečné určení místa opatříme členem *Hoa* přiřadíme k člověku, je zdůrazněno kritérium krátké vzdálenosti. Tak se starost o bližního zaměřuje nejprve na osoby, s nimiž se konkrétně setkáváme, jež potkáváme tváří v tvář. Bylo by mylné zaměřovat naši pomoc jen na potřebné, kteří jsou nám vzdáleni. I když jsou globální úvahy oprávněné, ba nutné, musíme potírat chudobu, hlad a nemoc zvláště v našem sousedství.

Je to především bolestí zrůzněný obličej našeho bližního, který pohne naším srdcem. Bída nás přiměje k tomu, abychom bolest bližního utišili, abychom něco udělali a pomohli mu. Takto však nemotivuje bliženská láska pouze k dobrým činům pro druhé. Překonává také naše stálé zaobírání se vlastním Já. Takto se bliženská láska stává „kritická k době, v níž žijeme“. Žijeme totiž v době, kdy je zaměření na sebe sama výsadním rysem naší společnosti. Móda a konzum zbožšťují ego. Vymysleli jsme si „*selfie*“, foto jako znamení sebestřednosti. Významní myslitelé jako Arthur Schopenhauer, anebo Martin Heidegger odmítají, abychom vycházeli ze sebe sama. Podle nich je opomenutí sebe sama slabostí obávající se vlastního Já a diskreditují je. Nesobeckost se objevuje příležitostně, například v anekdotách o velkých osobnostech jako například o svatém Janu XXIII. O něm se povídá, že po své volbě papežem, začal trpět nespavostí. Odpovědnost jej tížila natolik, že se noc, co noc opakovaně modlil ke svému andělu strážnému. Když se mu anděl konečně zjevil, stěžoval si mu Jan na své trápení. Na to mu posel Boží odpovídá: „*Jeníku, nedělej si tak důležitým!*“

I jiní světcí toužili, aby je namísto jejich vlastní egocentričnosti ovládala teocentričnost. Terezie z Avily ve svém životopise píše: „Pochválen budiž Pán, který mne vysvobodil ode mne samotné.“ A národní patron Švýcarska, svatý bratr Klaus von Flüe, nám zanechal tuto až signifikantní modlitbu:

Můj Pane a můj Bože, vezmi ode mne všechno, co mi brání na cestě k Tobě!

Můj Pane a můj Bože, dej mi všechno, co mi pomáhá na cestě k Tobě!

Můj Pane a můj Bože, vezmi mne mně samotnému, a dej mne Tobě do vlastnictví!

Amen.

Služba bližním jistě dovede i pracovníky Charit k tomu, aby zapomněli na sebe sama, aby uplatňovali bliženskou lásku a aby je bliženská láska vedla ke svatosti.